

A versenyszféra létszám- és keresetalakulása

Létszám

A vizsgált időszakban, 2001 és 2009 között a versenyszférában alkalmazottak száma 3,7%-kal, 1 millió 822 ezer főre csökkent, és ez egyben az elmúlt évtized legalacsonyabb értéke volt. Az időszakon belül egyik évről a másikra mérséklődés, növekedés és stagnálás egyaránt előfordult. 2002 és 2006 között 55 ezer fővel (2,9%-kal) emelkedett a vállalkozásoknál alkalmazottak száma, 2007-ben stagnálás volt jellemző, 2008-ban újabb, közel 20 ezres létszámnövekedés következett be. 2002-ben és 2009-ben visszaesett a vállalkozásoknál foglalkoztatottak száma, ez utóbbi évben a csökkenés 131 ezer fős (6,7%-os) volt.

A 2008 őszen kibontakozott pénzügyi és gazdasági válság a versenyszférában alkalmazottak tömeges elbocsátását eredményezte. Azok a vállalkozások, amelyek átmenetinek ítélték a kedvezőtlen gazdasági helyzetet, a nagyarányú létszámleépítés helyett a csökkentett munkaidőben, valamint a részmunkaidőben történő foglalkoztatást részesítették előnyben. Emellett 2009-ben jelentősen nőtt azon dolgozók száma, akiket határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztattak a vállalkozások. A létszámadatokról kitűnik, hogy a jelentős, 131 ezres csökkenés közel kilenczede a fizikai munkakörben dolgozókat érintette. A 2010. I. negyedévi munkaügyi statisztika a vállalkozások területén alkalmazásban állók létszámának (1 millió 778 ezer fő) további – bár a korábbiakhoz képest mérsékeltebb ütemű – csökkenését mutatja.

időszakban több mint 100 ezer fővel, 700 ezerre növekedett számuk, ami 17,2%-os növekedést jelent. 2009-ben a globális gazdasági válság hatására valamelyest csökkent (2,4%-kal) a szellemi foglalkozásúak száma, ez azonban jelentős mértékben elmaradt a fizikai munkakörből elbocsátottak 9%-os létszámcsökkenésétől. 2010 I. negyedévében a mérséklődés – erősödő ütem mellett – folytatódott, az előző év azonos negyedévéhez képest 2,9%-kal csökkent a szellemi munkakörben dolgozók száma, és 680 ezer főt tett ki.

A versenyszférában alkalmazásban állók legnagyobb része az ipar, azon belül pedig a feldolgozóipar ágazataiban dolgozott. 2001–2007 között mind az iparra, mind a feldolgozóiparra csökkenés volt jellemző, 2008-ban az iparban dolgozók száma gyakorlatilag megegyezett az előző évvel, míg a feldolgozóiparban kissé nőtt a létszám. 2009-ben az iparban dolgozók száma 81 ezer fővel elmaradt a 2008. évitől, míg 2010 I. negyedévében a 635 ezer alkalmazásban állót foglalkoztató ágazatban további létszámcsökkenés következett be. (Ezek a munkahelyek egyrészt a válság elbocsátási hulláma következtében szüntek meg, más részük azonban a vállalatok működési stratégiájának részeként, vagyis a termelési kapacitást a gyártók alacsonyabb költségű, más földrajzi területre csoportosították át.) A feldolgozóiparban a visszaesés mértéke 2009-ben 79 ezer főt tett ki, a csökkenés 2010. január–márciusban folytatódott.

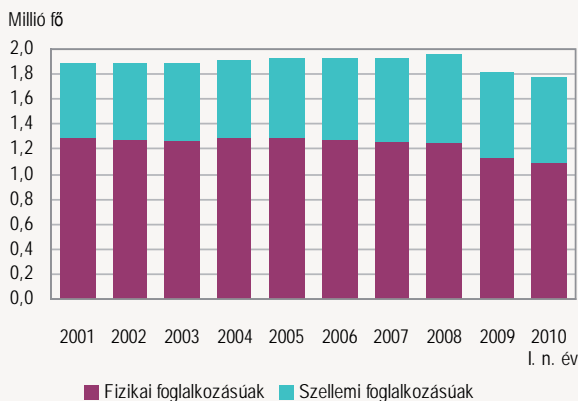
A vállalkozások létszámát tekintve jelentős ág még a kereskedelem, gépjárműjavítás, a szállítás, raktározás, valamint az építőipar. A kereskedelemben dolgozók létszáma 2001 és 2008 között jelentős mértékben, 67 ezer fővel, 365 ezerre növekedett, amit 2009-ben 20 ezer fős mérséklődés követett, és csökkenés jellemezte 2010 I. negyedévéét is. A szállítás, raktározás ágazatban 2001 és 2008 között 193 ezerről 186 ezerre esett vissza a dolgozók száma, és egyik évről a másikra növekedés és csökkenés egyaránt jellemző volt. 2009-ben 3%-kal csökkent a szállítás, raktározás területén alkalmazásban állók száma, a mérséklődés 2010 I. negyedévében is folytatódott. Az építőiparban alkalmazásban állók létszáma 2001 és 2006 között töretlenül nőtt, ebben az időszakban 24 ezer fővel, 145 ezerre emelkedett az itt dolgozók száma. Az építőipar területét 2007-től létszámvesztés jellemezte, és az azóta eltelt három év alatt összességében ötödével mérséklődött a létszám.

Az olyan, létszámát tekintve kisebb ágazatok, mint a pénzügyi, biztosítási tevékenység, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység vagy az információ, kommunikáció területén 2001–2008 időszakában jelentős mértékű, 27–37%-os létszámnövekedés következett be. Ez utóbbi ágazatot 2009-ben is emelkedés (9,2%-os) jellemezte, a többiben 0,2–3,0%-kal elmaradt a létszám az előző évitől. Ezen kívül említést érdemel az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység ágazata, mivel – az előbb említetteknel is nagyobb mértékben – 70%-kal nőtt 2001 és 2008 között az alkalmazásban állók száma. Az elmúlt évet 7,6%-os csökkenés jellemezte, azonban 2010 I. negyedévében jelentős növekedés következett be, és az ágazat létszáma 126 ezerre emelkedett.

2001 és 2009 között az 5–49 főt foglalkoztató kisvállalkozásban dolgozók aránya 28-ról 36%-ra emelkedett, ezen belül a 10 főt el nem érő szervezetekben alkalmazottaké 8-ról 11%-ra nőtt. A középvállalkozásokban (50–249 főt foglalkoztató szervezetekben) dolgozók aránya ugyanezen időszakban gyakorlatilag nem változott, 23%-ot tett ki. A legtöbbben a 250 főnél több dolgozót foglalkoztató nagyvállalkozásokban álltak alkalmazásban, arányuk 2001–2009 időszakában 49-ről 41%-ra csökkent. Így összességében a vállalatok létszám-kategóriáját vizsgálva az átrendeződés a nagyvállalatok felől az 50 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztató kisvállalkozások irányába történt.

A vállalkozásokban alkalmazásban állók száma állományfőcsoportok szerint

1. ábra

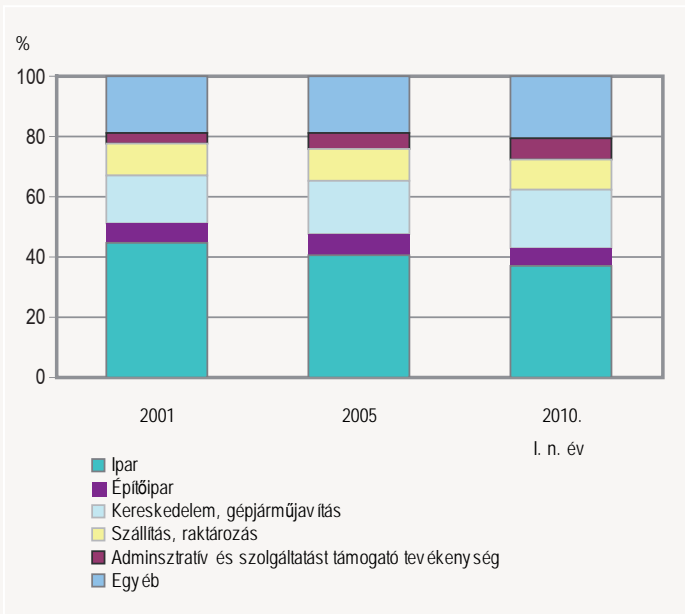

A vállalkozások területén alkalmazásban állók túlnyomó többsége fizikai munkakörben dolgozott. Arányuk 2001-ben 68,4%-ot tett ki, ez 62,5%-ra csökkent 2009-ben, amiben jelentős szerepet játszottak a válság hatására bekövetkezett tömeges elbocsátások. 2010 I. negyedévében a mérséklődés tovább folytatódott, és 61,8% volt a fizikai dolgozók versenyszférán belüli aránya. 2001 és 2009 között létszámuk 157 ezer fővel, 1 millió 138 ezerre csökkent, ezen belül az utolsó évi visszaesés 114 ezer főt tett ki. 2010. I. negyedévében – mérséklődő ütem mellett – a visszaesés tovább tartott, fizikai munkát 1,1 millió fő végzett a versenyszférában.

A vállalkozások területén a szellemi foglalkozásúak létszáma 2001 és 2008 között minden évben, kisebb vagy nagyobb mértékben emelkedett. Ebben az

A versenyszférában alkalmazásban állók megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint

2. ábra

Kereset

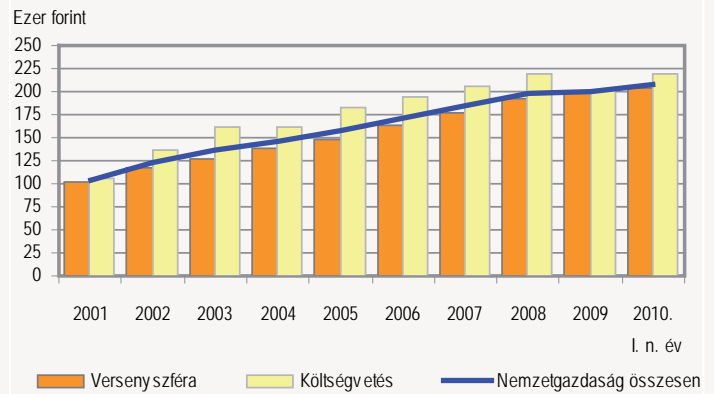
A versenyszférában alkalmazásban állók keresetének alakulását a vizsgált időszakban az egyes vállalatok, szervezetek saját hatáskörben meghozott béremelése mellett a kormányzat általi intézkedések befolyásolták. Ez utóbbihoz tartozik a minimálbér, azon belül pedig az iskolai végzettséghez kapcsolódó szakképzettségi bérminimum évenkénti emelése. A minimálbér havi összege 2001 és 2010. január elseje között 40 ezer forintról 73 500 forintra emelkedett. (A minimálbér összegének nominális növekedése a vizsgált időszak alatt egyaránt elmaradt a versenyszféra, illetve a nemzetgazdaság átlagának emelkedésétől.) A keresetek dinamikáját mérséklő kormányzati intézkedés volt a 2006. szeptemberben hozott, az alkalmazottakat terhelő egészségbiztosítási és munkavállalói járulék emelése, illetve az egészségbiztosítási járulék kulcsának 2007. januári újbóli emelése. Ezen kívül a bérek alakulására befolyással voltak az időszak alatt hozott személyi jövedelemadó-módosítások. Ezek közül a legnagyobb hatásúnak a 2009. július elsejétől – január elsejéig visszamenőleges hatályú –, illetve 2010. január 1-jétől érvényes változások voltak.

A 2008 őszi kibontakozott globális válság a vállalkozásokban dolgozók létszám alakulása mellett a keresetek változására is hatással volt. A versenyszférában alkalmazásban állók bérének alakulását a szellemi foglalkozásúak arányának összlétszámon belüli növekedése is befolyásolta, mivel a válsággal összefüggő létszámleépítések döntően a fizikai munkakörben dolgozókat sújtották. Ennek hatása 2010. I. negyedévében – kisebb mértékben, mint 2009-ben – is megmutatkozott a versenyszférában dolgozók bérének alakulásán. (Ez az összetétel-változás, vagyis a szellemi foglalkozásúak arányának 36,2-ről 38,3%-ra történő növekedése 2009-ben a versenyszférában alkalmazásban állók keresetemelkedésében mintegy 1,8%-ot magyarázott, míg 2010. I. negyedévében ez 1% alattira mérséklődött.)

2001 és 2009 között a versenyszférában alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete közel a duplájára emelkedett, 103 ezerről 200 ezer forintra. Ez a növekedés egyaránt meghaladta a költségvetésben dolgozókat, illetve a nemzetgazdaság átlagát. A bruttó bérek összege viszont az elmúlt nyolc évben a versenyszférában egyedül 2009-ben haladta meg – minimális mértékben, 0,2%-kal – a nemzetgazdaság átlagát, a többi évben elmaradt attól, 1–7%-kal, a fizikai foglalkozásúak nagy súlya miatt. 2010. I. negyedévében a vállalkozásoknál alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 204 ezer forintot tett ki.

A havi bruttó átlagkeresetek alakulása

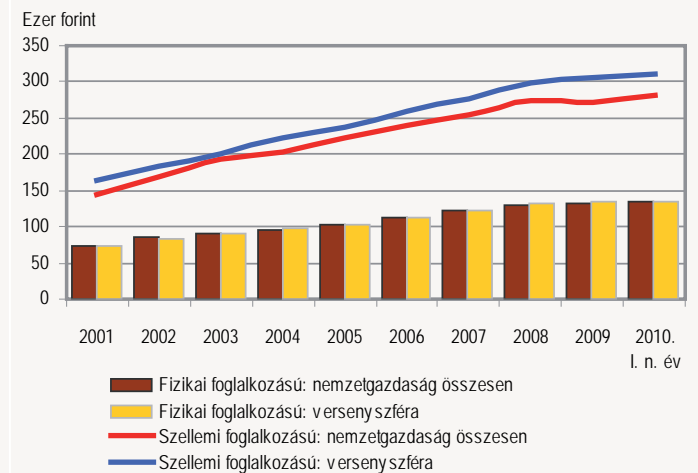
3. ábra

A fizikai és a szellemi foglalkozásúak keresete között jelentős különbség áll fenn a versenyszférában, az utóbbiak javára. 2001 és 2009 között a szellemi munkakörben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 2,2–2,3-szerese volt a fizikai dolgozókéénak. Ebben az időszakban – az amúgy is magasabb keresetű – szellemi foglalkozásúak bére emelkedett nagyobb mértékben. 2010. I. negyedévében a vállalkozások területén alkalmazásban álló szellemi foglalkozásúak havi bruttó átlagkeresete 311 ezer forintot tett ki, miközben a fizikai dolgozóké 135 ezer forint volt.

A havi bruttó átlagkeresetek alakulása

4. ábra

A versenyszféra ágazatai között található a legmagasabb és a legalacsonyabb bruttó keresettel rendelkező nemzetgazdasági ágazat. 2001–2009 időszakában a pénzügyi, biztosítási tevékenységben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete volt a legmagasabb, miközben a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás területén a legalacsonyabb. (A pénzügyi tevékenységben dolgozók havi bruttó átlagkeresete a nemzetgazdaság átlagához képest 2,0–2,3-szor nagyobb volt, míg az ágazatok kereseti sorrendjének végén elhelyezkedő vendéglátás területén a bruttó bér 36–40%-kal elmaradt attól.) Ezen kívül jelentősen meghaladta a nemzetgazdaság átlagát a bruttó kereset az információ, kommunikáció, valamint az energiaipar területén (44–97%-kal), miközben az építőiparban vagy az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységben számottevő mértékben alatta maradt annak (14–33%-kal). 2010. I. negyedévében nem történt változás az ágazatok kereseti rangsorában.

1. tábla

A versenyszféra egyes ágazatainak havi bruttó átlagkeresete

Ágazat	2001	2009	2010. I. n. év	Változás 2001–2009 között, %
	forint			
Ipar	103 720	196 296	199 419	+89,3
Ebből:				
feldolgozóipar	100 964	190 106	194 840	+88,3
energiaipar	153 100	344 960	328 166	+125,3
Építőipar	79 368	152 033	151 054	+91,6
Kereskedelem, gépjárműjavítás	91 303	175 207	186 676	+91,9
Szállítás, raktározás	100 148	196 350	190 657	+96,1
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	66 358	122 561	128 070	+84,7
Információ, kommunikáció	203 466	366 752	383 360	+80,3
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	217 018	427 508	438 112	+97,0
Ingatlanügyletek	94 671	177 747	177 581	+87,8
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	136 522	292 974	300 918	+114,6
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	89 575	149 131	142 660	+66,5
Versenyszféra összesen	102 834	200 214	203 798	+94,7
Költségvetés összesen	105 944	201 632	218 365	+90,3
Nemzetgazdaság összesen	103 554	199 775	206 953	+92,9

A versenyszférában alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete 65 ezer forintról 124 ezer forintra emelkedett 2001 és 2009 között. A keresetek évenkénti növekedése 3,9–16,0% volt. A vizsgált időszakban a keresetek reálértéke összességében nemzetgazdasági szinten és a vállalkozások területén egyaránt 35%-kal emelkedett. (A költségvetésben 36%-kal nőttek a reálbérek 2001–2009 között.) Az időszakon belül egy évet jellemzett csökkenés (2007), a többiben kisebb vagy nagyobb mértékű reálkereset-növekedés következett be, beleértve 2009-et is. Tavaly a nemzetgazdaság egészében 2,4%-os, ezen belül a költségvetésben 8,3%-os csökkenés volt tapasztalható, míg a versenyszférában csekély, 0,2%-os növekedés realizálódott. 2010 I. negyedévében a korábbi évekhez viszonyítva magasabb arányú reálbér-emelkedés fordult elő. Nemzetgazdasági szinten 5,6, ezen belül a versenyszférában 4,2, a költségvetésben pedig 8,9%-kal emelkedett a reálkereset. 2001-ben és 2009-ben létszám-kategóriák szerint vizsgálva a szervezetek egyértelmű képet mutattak abban a tekintetben, hogy a nagyobb, több dolgozót foglalkoztató vállalatoknál magasabb volt a havi bruttó átlagkereset. A legkisebb, 5-9 főt foglalkoztató szervezetek esetében ennek összege 2001-ben 66 ezer forintot tett ki, míg az 500–1000 főt foglalkoztató vállalkozások esetében ennek a duplája, 131 ezer forint volt. Az elmúlt évet hasonló arányok jellemezték. A legkisebb létszám-kategória esetében a havi bruttó átlagkereset összege 127 ezer forintot tett ki, ami a nemzetgazdaság átlagánál 36%-kal kevesebb volt, vagyis ez megegyezett a 2001. évi aránnyal. 2009-ben az ötszáz főnél több dolgozót foglalkoztató vállalkozások esetében volt a legmagasabb a havi bruttó átlagkereset, azon belül is a 2000–4999 főt foglalkoztató szervezeteknél dolgozóké. Utóbbiak körében a havi bruttó átlagkereset összege 285 ezer forintot tett ki, ami a nemzetgazdaság átlagát 43%-kal haladta meg.

További információk, adatok (linkek):

stADAT-táblák

Elérhetőségek:

nora.kelemen@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6443

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu